

dân, Becîle ve Has'am kabileleriyle komşuydu. Câhiliye döneminde komşuları ve diğer kabilelerle yaptığı savaşların çoğundan galip çıkan Hârisoğulları'nın büyük bir bölümü müşrik olmakla beraber içlerinde Hristiyanlığı benimseyenler de vardı. Müşriklerin bir kısmı Yegûs, bir kısmı da Zülhalesa putuna tapardı. Kabile-nin hristiyan olan Benî Abdülmedân b. Deyyân kolu, Necran'ın Kâbe'si (Deyrû Necrân) denilen büyük bir kilise inşa ettirmişti. Bazı tarihçilere göre bu kilise 300 parça deriden yapılmış bir çadırdı.

İslâmiyet'in Medine'de yerleşmesinden sonra hristiyan Hârisoğulları 8 (629), 9 veya 10 yılında Hz. Peygamber'e bir heyet gönderdiler. Heyetin içinde hristiyan din adamları da vardı. Resûl-i Ekrem heyet mensuplarına müslüman olmalarını teklif edince bunlar Hristiyanlığı kabul ettiklerini, İsa'nın da ilâh olduğunu söyleyerek bu teklifi reddettiler. Hz. Peygamber İsa'nın Allah'ın kulu olduğunu söyledi. Heyet mensuplarının Resûlullah'a, "Eğer peygamber isen İsa hakkında bizi memnun edecek son sözünü söyle de dö-nüp yurdumuza gidelim" demesi üzerine ertesi gün Hz. İsa hakkında Âl-i İmrân sûresinin 1-70. âyetleri nâzil oldu. Hz. Peygamber onlara bu sûrenin, "Allah nezdinde İsa'nın durumu Âdem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı, sonra 'ol' dedi ve oluverdi. Gerçek rabbinden gelendir. Öyle ise şüphecilerden olma. Sana bu ilim geldikten sonra seninle bu konuda çekişenlere de ki: Geliniz, sizler ve bizler de dahil olmak üzere siz kendi çocuklarınızı, biz de kendi çocuklarımızı, siz kendi kadınlarınızı, biz de kendi kadınlarımızı çağıralım; sonra da dua edelim de Allah'tan yalancılar üzerine lânet dileyelim" meâlindeki 59-61. âyetlerini okuyup kendilerini mübâheleyle davet etti; Hz. Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin'i yanına alarak kendisinin buna hazır olduğunu bildirdi (bk. MÜBÂHELE). Necranlı hristiyanlar, Hz. Muhammed'in Allah'ın resulü olduğuna kanaat getirip neticede Allah'ın lânetine uğramaktan korktukları için onunla mübâhele yapmayı doğru bulmadılar; ancak müslüman da olmadılar. Resûl-i Ekrem kendileriyle bir anlaşma yaptı. Cizye tahsili için güvenilir birinin gönderilmesini istemeleri üzerine Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı onlarla birlikte Necran'a gönderdi. İslâm devletinin hâkimiyetini kabul eden Necranlılar dinlerinde hür ve serbest olduklarını bilerek memleketlerine geri döndüler.

Resûl-i Ekrem, Hâlid b. Velid'i 10 (631) yılında Hârisoğulları'nı İslâmiyet'e davet etmek üzere 400 kişilik bir kuvvetle Necran'a gönderdi. Hâlid'in davetiyle Benî Hâris müslüman oldu. Hâlid, Bilâl b. Hâris el-Müzenî ile gönderdiği bir mektupla durumu Hz. Peygamber'e bildirdi. Hz. Peygamber cevabî mektubunda Hâlid'den onları müjdelemesini ve aralarından seçecekleri bir heyetle beraber Medine'ye dönmesini istedi.

Hâlid b. Velid, Kur'an öğretmek ve bazı dinî hükümleri tebliğ etmek üzere bir süre aralarında kaldıktan sonra bir heyetle birlikte Medine'ye döndü. Heyeti evinde on gün misafir edip ağırladı. Resûl-i Ekrem de heyete ikramda bulundu ve kendilerine 10'ar ukiyye gümüş hediye etti. 12,5 ukiyye verdiği Kays b. Husayn'ı Hârisoğulları'na emîr tayin ederek heyeti memleketlerine uğurladı (Şevval-Zilkade 10/Ocak-Şubat 632). İslâm dinini ve Kur'an'ı öğretmek, zekâtıları toplamak üzere Amr b. Hazm el-Ensârî'yi onlarla birlikte yolladı. Kendisine fikhî hükümler ihtiva eden bir de mektup verdi. Ayrıca kabileye mensup bazı kişi ve ailelere de dokuz mektup gönderdi. Böylece Necran'da büyük bir kabile İslâmiyet'i kabul etmiş oldu. Peygamberlik iddiasında bulunan Esved el-Ansî ile adamları daha sonra kabile mensuplarının bir kısmını yanlarına çekerek Amr b. Hazm'ı bölgeden uzaklaştırdılar. Ancak müslüman olanlar İslâm dinine sadık kaldılar, hristiyanlar da Hz. Ebû Bekir'le anlaşmayı y-nilediler. Hz. Ömer daha sonra Necranlı hristiyanları Kûfe tarafına sürmüştür (20/641).

BİBLİYOGRAFYA:

İbnü'l-Kelbî, *Kitâbü'l-Esnâm*, s. 45; İbn Hişâm, *es-Sîre*², III, 239-242; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 339-340, 357-358; Taberî, *Târîh* (de Goeje), I, 1724-1729; İbn Haldûn, *el-İber*, II, 255-256; Yâkût, *Mu'cemû'l-büldân*, Tahran 1965, IV, 756; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdû'l-me'âd* (nşr. Tâhâ Abdürraûf), Kahire 1970, III, 41-42; Kalkaşendî, *Subhû'l-a'sâ* (Şemseddin), I, 380; L. Caetani, *İslâm Târîhi* (trc. Hüseyin Cahid), İstanbul 1925, VII, 10-18, 97 vd.; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 667-677; Kehhâle, *Mu'cemûl kabâ'ilü'l-'Arab*, Beyrut 1402/1982, I, 231-232; Mustafa Fayda, *İslâmiyetin Güney Arabistan'a Yayılışı*, Ankara 1982, s. 19-20, 23-51; a.mlf., *Allah'ın Kılıcı Halid Bin Velid*, İstanbul 1990, s. 221-226; Köksal, *İslâm Târîhi* (Medine), X, 22-33; J. Schleifer "Hâris", *İA*, V/1, s. 239-240; a.mlf., "Hârih b. Ka'b", *EP* (İng.), III, 223; İrfan Shahid, "Nadîran", a.e., VII, 872.

MUSTAFA AĞIRMAN

HÂRİS b. KELEDE

(الحارث بن كلة)

el-Hâris b. Keled b. Amr
b. İlac b. Ebû Seleme es-Sekafî
(ö. 13/634)

Câhiliye
ve İslâm dönemlerinde
yaşayan Arap hekimi.

Tâif'te doğdu. Sakif kabilesine mensuptur. Klasik kaynaklardan öğrenildiğine göre Doğu ve Batı tıbbının buluştuğu en önemli merkez olan İran'ın Hûzistan bölgesindeki Cündişâpûr tıp okulunda tahsil gördükten sonra, bu ülkede bir süre hekimlik yaparak önde gelen devlet büyüklerini tedavi edip öne kavuşmuş ve bol para kazanmıştır (İbn Cülcül, s. 54; İbnü'l-Kiftî, s. 111-112); bu arada müsikiye merak sardığı ve ud çalmayı öğrendiği rivayet edilir. Tâif'e döndükten sonra Yemen'e gittiği ve bir süre orada hekim olarak çalıştığı anlaşılmaktadır. Ancak onun San'a şehrinde bir tıp okulu açtığı ve bu okulda hem hocalık hem de yöneticilik yaptığı yolundaki iddia (Gâlib Ata, *Tıp Târîhi*, I, 127) hiçbir belgeye dayanmamaktadır.

Sahâbe biyografisine dair bazı eserlerde yer almakla birlikte Hâris b. Keled'e'nin İslâmiyet'i kabul ettiğine dair elde kesin bir kanıt yoktur. Fakat Hz. Peygamber'in onun hekimliğine güvendiği, hastalanan sahâbîlere tavsiye ettiği, Vedâ haccı sırasında kalbinden rahatsızlanan Sa'd b. Ebû Vakkâs'ı ziyarete gittiğinde bizzat kendisinin Hâris b. Keled'e'yi çağırarak onu tedavi ettirdiği bilinmektedir (İbnü'l-Esîr, I, 413; İbn Hacer, I, 288-289). Bu ve benzeri bazı olaylara dayanarak gayri müslimlerin bilgi ve becerilerinden faydalanmanın dinen câiz olduğu kabul edilmiştir (Abdülhay el-Kettânî, II, 213, 215-216). Çeşitli kaynaklar, onun Hulefâ-yi Râşidîn ve Muâviye ile ilişkilerinin bulunduğu dair birtakım rivayetlere yer vermekte ve hicretin 50. yılında (670) öldüğünü söylemekte iseler de bu bilgileri ihtiyatla karşılamak gerekir. Zira o dönemin İslâm toplumunda bir insanın müşrik olarak elli yıl hayatını sürdürebildiğini düşünmek zordur. Bu bakımdan Hâris'in Hz. Ebû Bekir'le aynı günde (22 Cemâziyelâhîr 13/23 Ağustos 634) öldüğünü haber veren başka bir rivayeti benimsemek daha doğru olacaktır. Bu takdirde diğer halifelerle olan münasebeti-

nin onların halifeliklerinden önceki yıllar da gerçekleştiği düşünülebilir.

Kaynaklarda Hâris b. Kelede'nin çocuklarına da geniş yer verilmiştir. Bunlardan Nâfi', Nudayr ve Hâris ünlü birer sahâbî, babası gibi hekim olan Nadr ise Resûl-i Ekrem'in emriyle Hz. Ali tarafından öldürülen ünlü bir müşriktir. Hâris, Süme-ye adlı câriyesinden doğan ve künyesi biz-zat Hz. Peygamber tarafından verilen Ebû Bekre ile Emevîler'in Irak valisi Ziyâd b. Ebîh'in neseplerini reddetmiştir. Kızlarından birinin de sahâbîlerden Bas-ra Valisi Utbe b. Gazvân ile evli olduğu bilinmektedir.

Hâris b. Kelede'nin teşhis ve tedavi konularında çok başarılı olduğu, hangi has-talığa hangi ilâcın verileceğini iyi bildiği, geniş kültürünün ve tecrübelerinin yar-dımıyla halkın gelenek ve alışkanlıklarını da göz önünde tutarak kendine has te-davi yöntemleri geliştirdiği rivayet edi-lir. Büyük bir kısmı İbn Ebû Usaybia'nın 'Uyûnû'l-enbâ'nda yer alan el-Muhâ-vere fi't-ṭib adlı küçük hacimli bir eserin ona ait olduğu kabul edilmektedir. An-cak İran'da bulunduğu sıralarda Sâsâ-nî Hükümdarı Enûşîrvân (531-579) ile yaptığı tıp sohbetlerinin kaleme alınmış şekli olan esere, sonraki yıllarda halk sağ-lığıyla ilgili çeşitli darbimesellerin de ka-rıştığı kabul edilmektedir. Bu metinde ona mal edilen şu tavsiyeler modern tıp açısından da dikkat çekicidir: "Güneş al-tında fazla kalmayın. Mide hastalıkların yuvası, az yemek ise devânın başıdır. Çok yaşamak isteyen kahvaltısını erken yap-sın, akşam yemeğini erken yesin, az borç-lansın, az cinsî münasebette bulunsun, sağlıklı iken ilâç kullanmaktan sakınsın, bir hastalık ortaya çıktığı zaman onu müzmin hale gelmeden önce izâle etsin; çünkü insan bedeni toprak gibidir, ıslah edersen mâmur, ihmal edersen harap olur. Pastırma yemek, tok karnına ha-mama girmek veya cinsî münasebette bulunmak, yaşlı kadınla evli olmak ve cin-sel yaşamını onunla sürdürmek vücudu yıpratır. Genç kadınla evlenin, meyveyi ol-gunlaşınca yiye, bedeniniz hastalığa ta-hammül ettiği müddetçe ilâç kullanma-yın, zira ilâç bir hastalığı giderir, fakat bir başka rahatsızlığa yol açar. Sabah kah-valtısından sonra biraz uyuyun, akşam yemeğinden sonra ise kırk adım yürü-yün".

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 147, 198, 247; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Sâvî), s. 68, 125, 151; İbn Düreyd, *el-İstikâf*, s. 305-306; İbn Cülcül, *Taba-kâtü'l-etṭibbâ* (nşr. Fuad Seyyid), Kahire 1955, s. 54; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 289, 567-568; III, 541, 567; IV, 389-390; Yâkût, *Mu'cemû'l-büldân*, I, 94; III, 154; IV, 9-11; İbnü'l-Esir, *Üs-dü'l-gâbe* (Bennâ), I, 413; İbnü'l-Kiftî, *İḥbârü'l-ulemâ*, s. 111-113; İbn Ebû Usaybia, *'Uyûnû'l-enbâ*, s. 162-165; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 276, 288-289; III, 544, 555, 557-558, 571-572; IV, 226, 335, 340, 346, 350, 389; *Keşfü'z-zunûn*, I, 783; Gâlib Ata, *Tıp Târîhi*, İstanbul 1341/1925, I, 127; a.mlf., *Tıp Fakültesi*, İstanbul 1341, s. 30-35; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi* (Mutlu), I, 319; II, 100-101; Sezgin, *GAS*, III, 203-204; Ferîd Vecdî, *DM*, III, 398-403; Kemâl es-Sâmer-râî, *Muḥtaşar târihu't-ṭibbî'l-'Arabî*, Beyrut 1404/1984, s. 267-278; Muhtâr Sâlim, *et-Ṭib-bû'l-İslâmî beyne'l-'akide ve'l-ibdâ*, Beyrut 1408/1988, s. 67-72; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtibü'l-İdâriyye* (Özel), II, 212-218; III, 77; Ch. Pellat, "al-Hârith b. Kalada", *EP Suppl.* (İng.), s. 354-355.

ABDULLAH KÖŞE

HÂRİS b. MİSKÎN

(الحارث بن مسكين)

Ebû Amr el-Hâris b. Miskîn
b. Muhammed el-Ümevî el-Mısırlı
(ö. 250/864)

Mâlikî fakihî.

154 (771) yılında doğdu. Emevîler'in Mısır valisi Abdülazîz b. Mervân'ın toru-nu olan Muhammed b. Zebbân b. Abdü-lazîz'in mevlâsıdır. İlim tahsiline ileri ya-şlarda başladı. Süfyan b. Uyeyne, Eşheb el-Kaysî, İbn Vehb, İbnü'l-Kâsım gibi âlim-lerden hadis rivayet etti; ayrıca bu son iki hocasından fıkıh öğrendi. Güvenilir bir râvî kabul edilen Hâris Mısır ve Bağdat'ta hadis dersleri verdi; kendisinden Ebû Dâvûd, Nesâî, Abdullah b. Ahmed b. Han-bel, Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, İbn Vaddâh, Ebû Hâtîm er-Râzî gibi âlimler rivayette bu-lundular.

Halife Me'mûn'un Mısır seferi esnasın-da vezir Fazl b. Mervân'ın başkanlığında mezâlîm mahkemesi kuruldu, Hâris de kadılık görevi verilmek üzere meclise çağ-rıldı. Yöneticilerin haksızlığına uğrayan bir kişinin Hâris'i şahit göstermesi ve onun da idareciler aleyhine ifade vermesi üzerine halk galeyana geldi. Halifenin hu-zuruna çıkarılan Hâris, idarecilerin halka zulmettiğini burada da tekrar edince is-yana sebebiyet verebileceği endişesiyle Bağdat'a sürüldü (217/832). Daha sonra burada halku'l-Kur'ân'la ilgili resmî gö-rüşü benimsemediği için hapsedildi. Mü-tevekkil-Allellah halife olunca onu ser-

best bırakarak (232/847) Mısır (Kahire) kadılığı ile görevlendirdi. Hâris'in bu gö-revi sürekli reddetmesi üzerine kadılık makamı beş yıl boyunca boş kaldı. Niha-yet arkadaşlarının ısrarı üzerine Fustat'a giderek görevle başladı (10 Cemâziyelev-vel 237/9 Kasım 851).

Devlet adamlarından mümkün olduğu kadar uzak duran, görüştüğü zamanlar-da da doğruyu söylemekten çekinmeyen Hâris, kadılığı sırasında adaletten sapma-maya büyük özen gösterdi ve bid'atlarla mücadele etti. Mensubu bulunduğu Mâ-lîkî mezhebinin görüşlerine uygun olarak verdiği bir hükmün, huzurundaki fakih-lerle istişare ettikten sonra halife tara-fından bozulması üzerine görevinden ayr-ıldı (245/859). Hâris b. Miskîn 27 Rebîü-levvel 250 (8 Mayıs 864) tarihinde vefat etti.

Hâris'in Eşheb el-Kaysî, İbn Vehb ve İb-nü'l-Kâsım'ın ittifak ettiği görüşlerle il-gili bir eser kaleme almış olduğu kaynak-larda zikredilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, *et-Târihu's-şagîr*, II, 392; Vekî', *Aḥ-bârü'l-kuḍât*, III, 240, 326; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerḥ ve't-ta'dîl*, III, 90; Kindî, *el-Vülât ve'l-ku-dât*, s. 353-359; a.e. (Guest), s. 462, 467-475, 502-505; İbn Hibbân, *eş-Şikât*, VIII, 182; Hatîb, *Târihu Bağdâd*, VIII, 216-218; Şirâzî, *Ṭabakâ-tü'l-fukahâ*, s. 158; Kâdî İyâz, *Tertibü'l-medâ-rik*, I, 569-577; İbn Hallikân, *Vefeyât*, II, 56-57; Mizî, *Tehzibü'l-Kemâl*, V, 281-285; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela*, XII, 54-58; a.mlf., *Tezkire-tü'l-huffâz*, II, 514-515; Sübkî, *Ṭabakât*, II, 113-114; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcû'l-müzheb*, s. 107; İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, II, 156-158; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, II, 289, 331; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâdara*, I, 308; II, 144; İb-nü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 121; Mahlûf, *Şeceretü'n-nûr*, I, 67.

MEHMET ERDOĞAN

HÂRİS el-MUHÂSİBÎ

(bk. MUHÂSİBÎ).

HÂRİS b. MÜRRE

(الحارث بن مروة)

el-Hâris b. Mürre el-Abdî
(ö. 42/662)

Hız. Ali'nin kumandanlarından.

Tâbîünden olup Abdülkays kabilesine mensuptur. Tarih sahnesine ilk defa Hız. Ali'nin halifeliği zamanında çıkmıştır. Sıf-fîn Savaşı'nda Hız. Ali'nin sol cenah piya-de birlikleri kumandanı olarak görev ya-pan Hâris (Nasr b. Müzâhim, s. 205), 37